

מסורת הש"ס

א) גיטין לו. מטות טו. ערכין כב., ג) (ומדרס ב:ג.) א. מולין סס., ד) [למקנ מל.], ה) (דבריםכא.), ו) אע"ג דהוי, ז) (ח, כ"ל ראשון ראשו ז"ק, ט) כ"ל סוף ז"ק, י) כ"ל ויהי דף ז.ד, יא) ע"ד רבים אין לו הפרה ולמלא ז"ק, יב) כ"י אע"ג ז"ק, יג) גי' ז"ק אומתה, יד) גי' ז"ק ומדלדריה נמי כ"י וע"ש, טו) ז"ק, טז) ונשי' רש"י בנדה כו. ד"ה גבי וכו' שפירש ג"כ הכי לחדלן, יז) אביו דהא בעדיו ז"ק, יח) ז"ק.

הגהות הב"ח

א) גב' דאמר אומימי: ב)בשבעה הנה אחר נפלים ג)שלא ראשו חי כ"ל ותיבת א)שם והמפלת מנין: ד)שם ילדה היא והכנה כ"ל ואח"י נמחק: ה)רש"י ד"ה ים בכור ים פי שנים ואינו בכור לכן כ"ל ילדה: ו)ד"ה אכל אחר וכו' תלמיטא אחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד ואינו נכ"ל ותיבת וקדמו אחיו וילא כ"ל ותיבת וכו' חזרו נמחק: ז)בא"י ונשי' דלאשו שהיאל ראשון חשיבאל ילדה מעילא וטעמא אז' ראשון דלאו כד קיימא ל"ל ותיבת וכו' חזרו כ"ל ונמחק: ח)ד"ה וכן ט' וכו' שאין לבו דוח עליו ולענין כהן לאו פטר רחם הוא אלא כ"ל ראש כ"ן ט' ח: טו) (ש) אדריה רב המפלת וכו' דאין לבו דוח: ז)ד"ה ע"ד שיאל וכו' אחרון היה בכור: י)ד"ה שבע ילדה וכו' ולענין כהן פטר רחם הוא אלא כ"ל ראש כ"ן ט' ח: טו) (ש) אדריה רב המפלת וכו' דאין לבו דוח: יא)ד"ה לא הילך וכו' אחרון הס"ד ואח"י מ"ה וכו' מ"ה לאו הס"ד ואח"י מ"ה ככור לכהן:

רבינו גרשום

ליה לפני רבים דמגרשה ולא מצי מיפר רחם: אדעתא דרבים: החם בנושא נשים בעבירה איבר יצרו תוקפון דנשאה ואי לא מריר דואי לא מגרש:

סליק פירקא הבא אחר הנפלים בני ח: ואע"פ שיצא ראשו ח. כיון דלאו בר קיימא הוי הבא אחריו בכור לנחלה הוי ולא בכור לכהן ולא הוי פטר רחם: וחכ"א, לעולם הוי בני לכהן עד שיהא בו כנפל צורת אדם: סנדל. מפורש במסכת נדה: או ילדה עודה שפחה או ילדה עודה עוברת כוכבים ואח"כ ינשאת בישראל שלא הוי לו בנים בשר לנחלה. דהוי ראשית אונן: עד שיפטרו רחם מישראל. כלומר לדלוסל הוי נמי בכור לכהן הבא אחריו עד שישפוט רחם מישראל של יהודית כלומר דהני דילדה בניותה לא חשיבי למיפטריה מביתא לבא אחריו: או נתגייה והיא מעוברת או נשתחררה והיא מעוברת. האי ולד הוי בכור לכהן כיון שנוול ביהדות וחייב לפדות עצמו: ודך אשה שלא ילדה ואע"ג דילדה היא וכחנה ביהוד ונתעברו ולדוהי או היא ולויה או היא ואשה שכבר ילדה ולא ידוע איזה הוא בכור שחיבי לפדות ואפי' הכי הוי בכור לכהן וכן מי שלא שחתה כו':

מומין אלו פרק שביעי בבורות והני מילי. דאין לו הפרה לנדר שהודר על דעת רצים: דאדריה רצ אהא. שלא ילמד עוד מינוקות: פשע ציוקי. מלקה אומן ומתים: בקבלה. בלא נדר: גבי נשים יצרו מוקפן. להכי מדרינן ליה: הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה. ליטול פי שנים (ס):

לכהן. לתת לכהן פדיונו ה'

סלעים: **הבא אחר נפלים שיאל ראשו.** של נפל חי כגון שהיו תלומים אחד (י) נפל ואחד כלו לו חדשיו והוציאל נפל ראשו חי והחזירו וצא חזירו וקדמו ויצא זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו ואע"ג דראשו שהוציאל (י) חשוד לידה מעילא מ"ט דגבי נחלה כתיב ראשית אונניס) מי שלב אביו דוח עליו אם מת יאל נפל שהוציאל ראשו ראשון י ויהי"י כילוד דלאו כר קיימא הוא ואין לבו דוח עליו אצל לענין כהן פטור האל וכל אחרון דבפטור רחם תליא מילתא והרי ראשון פטור את הרחם: **וכן ט' שיאל ראשו מת.** והחזירו ויצא אחיו הוי בכור לנחלה דהא ראשון לא חשיב שאין (י) הלכ (א) [אצין] דוח עליו ולענין כהן פטור רחם הוא אצל יאל ראשון] בן ט' חי ואח"כ החזירו ומת בכור לנחלה נמי לא היה זה הבא אחריו: **וכן המפלת בהמה כו'.** למיפטור מנחלה לא חשיבי דאין (ט) הלכ דוח עליהם אצל פטור רחם מיהא הוו: **עד שיאל צו מלורם האדם.** לא חשיב פטור רחם והבא (י) אחריו בכור אף לכהן: **סנדל.** שאין לו צורת (ט) פנים: **או שלא.** שהרי אין שלא בלא ול אלא שנימות ומיהו פטור רחם הוי: **שפיר.** עור ממע של וכל מרוקס. מפרש במסכת נדה בהמפלת (דף כה). מהו ריקומו של שפיר: **מחוסף.** אצרים אצרים וילא כו' (ט) הוי פטור רחם אצל ראש מחוסף לא פטור אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אצרי המחוסף הני"י נמי בכור לכהן: **שכבר ילדה כו'.** לענין נחלה תליא מילתא בציב דכתיב (דברים כא) ראשית אונן ולענין כהן (י) פטור רחם: **עודה שפחה.** אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה וגשתחררה

עכשיו: עובדם כוכבים ונתגיירה. ומשפחת ליד ישראל ילדה יאל נמי הוי בכור לנחלה שהרי לזה לא היו צנים ולכהן לא דאינו פטור רחם: **לנחלה ולכהן.** דצנים ים הנוולו לה בהיותה עובדת כוכבים לא פטרי: **נתגיירה מעוברת.** ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטור רחם הוא צישראל ולא לנחלה (י) דהורמו שלא בקדושה ולא בר נחלה הוא יא וזרע מזרי רחמנא אפקריה דכתיב (חוקאל כג) וחזרמת סוסים וזרמתם: **היא ובהנה.** (ט) או צת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע איזה ולד של ישראל: או היא וגויה. דלויא נמי פטור בנה מממש סלעים כדאמרן בפ"ק (י) או היא ואשה שכבר ילדה. ואין ידוע איזו (י) צנה בכור לכהן. ויבותא קא משמע לן דבעלה של מבכרת חייב ה' סלעים לכהן דהבן זכר יש לו כל היכא דאיתיה ולא לנחלה דהא לא ידע צריה דמאן הוא: וכן מי **שלא שפסה כו'.** נמי בכור לכהן והוא יפדה עצמו ולא לנחלה דהא לא ידע מאן ירייה. ובגמ' [ומ:] פריך דאפילו פשוט נמי לא הוי: גמ'

מילתא פלוגתא דאמוראי היא צפרק המפלת (נדה דף כט.) דר' יוחנן סבר התם דאפי' מחוסף הראש פוטור: **נתגיירה מעוברת.** פי' בקונטרס ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטור רחם שפסה סוסים וזרמתם וצחנס פי' טעם זה דבנלא"ה לאו בר נחלה הוא משום דגר שנתגייר כקטן שנוול דמי ואינו חשוב (י) אביו ואע"ג דבעדו מזרי חשוב אביו גבי נחלה ולא אמרי' רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה (יז) דהא מזרי יורש אביו דבר תורה ומיהו צפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף מט.) אמרינן הא דאמור רבנן אין אב למזרי לאו משום דשטופי ציומה ולא ידיע דהא שני אחין תלומים דטיפה אחת (י) [היה] ונחלקה לשמים וקמני ואין חייבים משום אשת אח ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דמזרי דזריך לטעמא דאפקריה אע"ג דנתגיירו ולא סגי בטעמא דקטנן שנוול דמי ודבר תימה הוא וי"ל דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה היה לנו לאסור למנסב נשי דהדדי משום דאמי לאחלופי בישראל והתם משמע דאפי' איסורא ליכא ואין חייבין לאו דוקא וגם היה לנו להצריך חלוצה והתם קתני לא חולצין ולא מייבמין: (שיך לע"צ) **ואי"ירי** דבעי צמיחני סיפא בן ט' כו'. מגופה הוה מצי ים למימר דנקט ראשו משום דמשמע דוקא נפל הא בר קיימא הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי:

מומין אלו פרק שביעי בבורות

מו. לו הפרה כדאמר אמומר הכא ויש לפרש דלענין נדרי אשמו אין לחלק בין צרכים בין על דעת רצים כיון דצרכים יש לו הפרה לרב הונא ה"ה על דעת רצים צנדיי אשמו וכי פריך התם ארצ הונא וליחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה ומשני קסבר כריך לפרט את הנדר הוה מצי

לשנויי דמדרי ליה על דעת רצים אלא בלא כריך ועוד וי"ל דרב הונא לית ליה דאמימר דהא דקאמר אמומר אפילו למ"ד נדר שהודר צרכים כו' לאו אפלוגתא דאמוראי קאי דרב הונא ורב נחמן יז צריש השולח (שס) אלא אפלוגתא דר' יהודה ורבנן בצוק השולח (שס דף מו.): **אמבר** אמומר הלבבא **אפי' לב"ד כו'.** צפ' השולח (בגיטין לו.) גרס הלכתא אפי' למ"ד כו' ובמכות (דף טז.) גרסי' ברוב ספרים הלכתא נדר שהודר צרכים יש לו הפרה עוטף ולמאי דגרסי' נמי אפי' למ"ד נדר שהודר צרכים שלא בל עכשיו דלא כהודר צרכים מ"מ יש לנקדק מדהולך לפסוק אין לו הפרה בעל דעת רצים לכ"ע מכלל שקצר דצרכים יש לו הפרה דאי אין לו הפרה כל שכן בעל דעת רצים ושלא בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד עוטף ואע"ג דאסקינן צפ' השולח (גיטין דף לה:) אליבא דרב נחמן דמדרינן ליה צרכים דמשמע דס"ל הכי דק"ל כוומיה דיניי ולענין דינא (י) אימטיל יז הא פריך צמר הכי הניחא למ"ד כו' ולאו אמתניתין דפרקין דמיימי התם לחודיה קאי אלא קאי נמי דארצ נחמן (ט) מדלדריה נמי רצ אחא להאוו מקרי דרדקי על דעת רצים משמע דקסבר דצרכים יש לו הפרה בלא מיקסבר לומר דלכן ים הולך על דעת רצים ולא אמר היירו צרכים לפי שלא היו רצים מוומנים לפניו ורצ יוסף דאמר צערי צפסחם (פסחים קז.) (אמר) ים [אדורין] צרכים בלא אשתי שכרא משמע דקסבר דצרכים אין לו הפרה לא ק"יל הכי: **אב"ל** דב"ר מצוה יש יד הפרה. אומר ר"ת דמשום דמסתמא יוחא לכו לרצים ועוד אמר ר"ת דעל דעת (י) [רנים] היינו (י) כשמפרש על דעת פלוני ופלוגי ואפילו שלא

צפניהם אצל על דעת [רצים] סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד ים ואע"פ שפירש על דעמו יכול חכם להמיר ים:
הדרן עלך מומין אלו
יש בכור צנחצה כו' איזוהו בכור צנחצה כו'. הכא נקוט אמאי דפתח ציה וימינין דנקט אדסליק מיניה דמפרש צריש נדריס (דף כ:): **המפלת סנדל כו'.** צפרק המפלת (נדה כו.) מפרש סנדל דמתן גבי צכורות למאי הלכתא לצא אחריו וכו' וא"ת מה חידוש הוא הא כהדיא קמני לה הכא וי"ל דס"ד דבא אחריו דמתניתין דהכא היינו אותו שיוול צעיצור אחר ולא אותו שגם הסנדל דרגילות הוא שיוול קודם הסנדל ולהכי פריך למאי הלכתא דמיפוק לי שהרי בא אחר הולד שגם הסנדל דאין סנדל שאין עמו ולד ומפרש דלאותו ולד עצמו הנוול עם הסנדל אצטריך למתנייא דפעמים שהוא צא אחר הסנדל (י) **והיוצא** מחותר. פי' בקונטרס דרוב אצרים ים מחותכים פוטרים את הרחם אצל ראש לא פטור צמחותן והך פ"י חזקן סבר התם דאפי' מחוסף הראש פוטור: **נתגיירה מעוברת.** פי' בקונטרס ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטור רחם שפסה סוסים וזרמתם וצחנס פי' טעם זה דבנלא"ה לאו בר נחלה הוא משום דגר שנתגייר כקטן שנוול דמי ואינו חשוב (י) אביו ואע"ג דבעדו מזרי חשוב אביו גבי נחלה ולא אמרי' רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה (יז) דהא מזרי יורש אביו דבר תורה ומיהו צפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף מט.) אמרינן הא דאמור רבנן אין אב למזרי לאו משום דשטופי ציומה ולא ידיע דהא שני אחין תלומים דטיפה אחת (י) [היה] ונחלקה לשמים וקמני ואין חייבים משום אשת אח ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דמזרי דזריך לטעמא דאפקריה אע"ג דנתגיירו ולא סגי בטעמא דקטנן שנוול דמי ודבר תימה הוא וי"ל דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה היה לנו לאסור למנסב נשי דהדדי משום דאמי לאחלופי בישראל והתם משמע דאפי' איסורא ליכא ואין חייבין לאו דוקא וגם היה לנו להצריך חלוצה והתם קתני לא חולצין ולא מייבמין: (שיך לע"צ) **ואי"ירי** דבעי צמיחני סיפא בן ט' כו'. מגופה הוה מצי ים למימר דנקט ראשו משום דמשמע דוקא נפל הא בר קיימא הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי:

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור צנחצה כו' איזוהו בכור צנחצה כו'. הכא נקוט אמאי דפתח ציה וימינין דנקט אדסליק מיניה דמפרש צריש נדריס (דף כ:): **המפלת סנדל כו'.** צפרק המפלת (נדה כו.) מפרש סנדל דמתן גבי צכורות למאי הלכתא לצא אחריו וכו' וא"ת מה חידוש הוא הא כהדיא קמני לה הכא וי"ל דס"ד דבא אחריו דמתניתין דהכא היינו אותו שיוול צעיצור אחר ולא אותו שגם הסנדל דרגילות הוא שיוול קודם הסנדל ולהכי פריך למאי הלכתא דמיפוק לי שהרי בא אחר הולד שגם הסנדל דאין סנדל שאין עמו ולד ומפרש דלאותו ולד עצמו הנוול עם הסנדל אצטריך למתנייא דפעמים שהוא צא אחר הסנדל (י) **והיוצא** מחותר. פי' בקונטרס דרוב אצרים ים מחותכים פוטרים את הרחם אצל ראש לא פטור צמחותן והך פ"י חזקן סבר התם דאפי' מחוסף הראש פוטור: **נתגיירה מעוברת.** פי' בקונטרס ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטור רחם שפסה סוסים וזרמתם וצחנס פי' טעם זה דבנלא"ה לאו בר נחלה הוא משום דגר שנתגייר כקטן שנוול דמי ואינו חשוב (י) אביו ואע"ג דבעדו מזרי חשוב אביו גבי נחלה ולא אמרי' רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה (יז) דהא מזרי יורש אביו דבר תורה ומיהו צפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף מט.) אמרינן הא דאמור רבנן אין אב למזרי לאו משום דשטופי ציומה ולא ידיע דהא שני אחין תלומים דטיפה אחת (י) [היה] ונחלקה לשמים וקמני ואין חייבים משום אשת אח ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דמזרי דזריך לטעמא דאפקריה אע"ג דנתגיירו ולא סגי בטעמא דקטנן שנוול דמי ודבר תימה הוא וי"ל דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה היה לנו לאסור למנסב נשי דהדדי משום דאמי לאחלופי בישראל והתם משמע דאפי' איסורא ליכא ואין חייבין לאו דוקא וגם היה לנו להצריך חלוצה והתם קתני לא חולצין ולא מייבמין: (שיך לע"צ) **ואי"ירי** דבעי צמיחני סיפא בן ט' כו'. מגופה הוה מצי ים למימר דנקט ראשו משום דמשמע דוקא נפל הא בר קיימא הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי:

דאדם

נמחק: טן צורת אברים הס"ד: ין כהן תליא בפטור רחם הס"ד ומה"ד ילדה עודה: יאן ילדה הוי נמי בכור לנחלה שהרי לא היו לזה בנים: ים דבנים הנולדים לה: ים הוא דורע מצרי: יז נחמן דריש השולח אלא אפלוגתא דתנאי דר"י: טן הפרה ועל דעת רבים אין לו הפרה לגירסת זו משמע דהכי הלכתא ונדר שהודר ברבים יש לו הפרה ואפי' לספרים דגרסי' ח' ולמאי נמחק: טן למ"ד כו' ואע"ג: ין אימטיל ולענין פרעון כתובה: ין דלכן הוזקק להחזיר ע"ד: ין אדרור ברבים כו' שכרא דמשמע דקסבר: ין היינו דוקא כשמפרש ע"ד פלוני ופלוגי ופלוגי: יאן שנים אפי"ם שנקבם בשם על: ין יחיד בלא דעתו הס"ד: ין אברים תחובים פוטרים: ין לזרעיה משמע דמצרי: ין מצ' למירק ח' למימר נמחק:

עין משפט ונר מצוה

בא א מיי' פ"ו מהלכות ביאת מקדש הל' ט:
בב ב ג מיי' פ"ו מהל' שבעות הלכה ח טוש"ע יו"ד סימן רמח סעיף כא:

א ד מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' י טוש"ע ח"מ פי' רעו סעיף ו:

ב ה מיי' פ"יא מהלכות בטורים הל' יד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף כב:

ג ו מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' ט טוש"ע (שם סעי' יו בלא ות"מ סי' רעו סעי' ח ט:

ז מיי' שם ופי"א מהל' בטורים הל' יגן טוש"ע ח"מ שם ויו"ד סי' שה סעי' ין:
ח (מיי' פ"א מהל' בטורים הל' טן טוש"ע ח"מ שם:

תורה אור השלם

1. קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי וזאת: שמות יג ב

מוסף רש"י

אדעת רבים: על דעת רבים ועל דעת צום דין (ובכות יז.)
ק' יאמרו לו הכי אנו מדרינן אותך על דעמנו (בגיטין יז.)
או: שאומרים לו נדור (ערכין כב.).

הדרן עלך מומין אלו
איזוהו בכור לנחלה כו' הבא אחר נפלים. בכור לנחלה ענין ולד שיהא ראוי למות ואי לא ראוי לחיות לא מפקע את הבא אחריו מליטול פי שנים, דכתיב (דברים כא) ראשית אונן, מי שגלו דוח עליו, יאל וילא שאניט עקיימא שאין ילא אביו דוח על מותו, אצל מספיון הכבור פוטור הוא את הבא אחריו, שהרי זה פטר את הרחם, נפל, שלא כלו לו חדשיו (וחזקין טו.) **אע"פ שיצא את ראשו חי.** והמזויר וילא אחיו שכלו חדשיו, אין ליתם הלאשון משקטמו מלהיות בכור לנחלה, שאפילו נולד הנפל כולו חיו מפקיע את הבא אחריו, שאין לבו דוח עליו, וכן שכל אם יאל ראשו מת, והאי דנקט ראשו, משום בכור לכהן נקט ליה, וביציאתו ראשו הוי ילוד ופוטור את אחיו מבכור לכהן (טס.) וכן תשעה שיצא ראשו מת. אפילו הבא אחר כן תשעה, אפילו יאל ראשו של ראשון מת, הווא ליתם הלאשון ליתם ואין הבא אחריו בכור לכהן, אצל הבא אחר כן תשעה שיאל ראשו חי בכור לנחלה נמי לאו הוי (טס.)

שיטה מקובצת

אן אמר ס"א דאמר: ין על דעת הירבים אין לו הפרה. הטעם שמתיר מפני מורי ר' יצחק בר בריה משום דאין נדריהם ויחרטום שוה דאין הרבים מתחרטים בחרטה אחת או כפתח אחת דאין דעת כל אחד ואחד יכול להיות שוה לדעת חבריו אע"פ שדבר מצוה יש לו הפרה אכן שהרי דכולם מסכימים ומתחרטים בדבר שוה הילכך גבי חכם שאינו מתיר אלא ע"י חרטה או ע"י פתח שהנדר טעות על דעת רבים אין לו הפרה אבל בעל שגויות הכתוב הוא שטמר בלא פתח וכלא חרטה אין לחלק בין על דעת הרבים לנדרים אחרים ויכול להפר עכ"ל: ין ההיא מקרי דרדקי דאדרי רב: ין נפלים שיצא ראשו חי וכן ט' כו' מת והמפלת כמין: ין ילדה בירשאל: ין ילדה היא אות ר' נמחק: ין ח' יהוי כילוד

הפרה ועל דעת רבים אין לו הפרה להגירסת זו משמע דהכי הלכתא ונדר שהודר ברבים יש לו הפרה ואפי' לספרים דגרסי' ח' ולמאי נמחק: טן למ"ד כו' ואע"ג: ין אימטיל ולענין פרעון כתובה: ין דלכן הוזקק להחזיר ע"ד: ין אדרור ברבים כו' שכרא דמשמע דקסבר: ין היינו דוקא כשמפרש ע"ד פלוני ופלוגי ופלוגי: יאן שנים אפי"ם שנקבם בשם על: ין יחיד בלא דעתו הס"ד: ין אברים תחובים פוטרים: ין לזרעיה משמע דמצרי: ין מצ' למירק ח' למימר נמחק: